

Van-e magyar kérdés Romániában?

Klaus Johannis decemberben hivatalba lépett¹ román államfő február 26-án, az Angela Merkel német kancellárral közösen tartott sajtótájékoztatóján tett egy, a magyar közéletben sokat kommentált kijelentést, amely szerint „Romániában nincs magyar kérdés”. Az alábbiakban megpróbáljuk kontextusba helyezni a román elnök nyilatkozatát – ez vélhetően segíti annak jobb megértését – továbbá megvizsgáljuk azt, hogy a Kárpát-medencén kívülről nézve van-e magyar kérdés ma Romániában?

Klaus Werner Johannis² a Romániai Német Demokrata Fórum (FDGR) leghosszabb ideig hivatalban levő volt elnöke 2000-ben nagy meglepetésre megnyerte a nagyszebeni polgármester választást. Ezt a bravúrt még háromszor megismételte, elsőprő többséggel szavaztak neki bizalmat a csupán két százaléknyi szász kisebbséggel rendelkező városban. Fontos körülmény, hogy Johannis mindvégig a FDGR színeiben indult a választásokon, a Nemzeti Liberális Pártba (PNL) csak 2013. február 20-án lépett be, a párt elnökének pedig csak a sikertelen európai parlamenti választások után, 2014 júniusában választották meg.

A román elnökválasztási kampányban természetesen felmerült, hogy a romániai német kisebbség egykori vezetője tulajdonképpen nem román nemzetiségű, a Johannis-stáb azonban láthatóan készült erre: a jelölt kijelentette, hogy „német származásúnak, de román érzelműnek” vallja magát. Klaus Johannis megválasztása után is tartózkodott a kisebbségi kérdés értékelésétől, bár „legutóbb épp a múlt héten az FDGR megalakulásának 25. évfordulója kapcsán adott interjúban fejtette ki, hogy „nem mindegyik európai országban találkozhatunk a kisebbségek pozitív diszkriminációjával, amely parlamenti képviseletet biztosít a kisebbségeknek, illetve lehetővé teszi, hogy szervezeteik részt vehessenek az önkormányzati választásokon”.

¹ A romániai államfőválasztásról a Kisebbségkutatás megjelenés alatt álló, 2015/1-es számában a Nemzetpolitikai Kutatóintézet munkatársa, Illyés Gergely közölt tanulmányt

² A román államfő neve hivatalos okmányokban Iohannisként szerepel, ezt a kommunista Románia anyakönyvezési gyakorlata magyarázza. Egy interjúban elismerte, hogy ő ennek ellenére a családi hagyomány és a német helyesírás szerint, Iohannisként használja nevét. Az elnökválasztási kampány óta azonban eltér ettől a gyakorlattól és Iohannis névvel adja ki a közleményeket az elnöki hivatal. Mi ennek ellenére a hagyományos formát használjuk, mivel igazodunk ahhoz, ahogyan politikusi pályafutása nagyobb részében ő maga is használta azt.

A fenti előzmények ismeretében természetes, hogy nagy érdeklődésre tartott számot Klaus Johannis berlini bemutatkozó látogatásán elhangzott nyilatkozata, amely szerint „Romániában nincs magyar kérdés”. Fontos kiemelnünk: a román államfő egy újságírói kérdésre válaszolt, amikor kitért a témára, a kérdés pedig azt feszegette, hogy nem tart-e feszültségektől a romániai magyar kisebbséggel kapcsolatban, figyelembe véve azokat a magyarországi törekvéseket, amelyek a külhoni magyar közösségek védelmére és érdekeik képviseletére irányulnak? Bár konkrétan nem hangzott el, a kérdés kontextusa mindenképpen az ukrajnai feszült helyzetre, ennek kapcsán az ukrajnai orosz kisebbség Oroszország általi „védelmére” utalt. Erre válaszolta azt a román államfő, hogy „Magyarország rendkívül nagy érdeklődést mutat a határain kívül élő magyarság irányába”, ám „Romániában mi nem érezzük ettől fenyegetve magunkat, ugyanakkor természetesen nagyon figyelmesek vagyunk, ha egy szomszédos ország ilyen élénk érdeklődést mutat egy kisebbség iránt”. A román államfő hozzátette: „a magyar kisebbségnek van politikai képviselete Romániában, ők a mi tárgyalópartnereink. Ezekkel a politikusokkal én nagyon gyakran találkozom, beszélünk a problémákról és biztosíthatom, hogy Romániában nincs magyar kérdés”.

Úgy véljük, hogy a fent részlétezett körülmények között Klaus Johannis tulajdonképpen elhárította annak a lehetőségét, hogy bármiféle párhuzamot vonjanak a romániai magyar kisebbség és Magyarország viszonya, illetve az ukrajnai orosz kisebbség és Oroszország viszonya között, ami a jelenlegi geopolitikai helyzetben mindenképpen üdvözlendő. Mivel a sajtótájékoztatónak nem volt témája a romániai kisebbségek helyzete, az államfő csupán röviden válaszolt a feltett kérdésre, ezért nem értékeljük úgy az államfő nyilatkozatát, hogy bármiféle visszavonhatatlan és világos elnöki véleményt fogalmazott volna meg a Romániában élő magyarok helyzetére vonatkozóan.

Ennek ellenére talán fontos lehet megvizsgálni, hogy van-e „magyar kérdés” Romániában? Azért is fontos tárgyalni ezt a kérdést, mert román politikusok visszatérően hangsúlyozzák, hogy a román kisebbségpolitika példaértékű Európában, a magyarok problémái pedig megoldottnak tekinthetőek.

Úgy véljük, hogy ebből a szempontból a legrelevánsabb álláspontot az adott közösség tagjai és politikai érdekképviseletük hivatott megfogalmazni, hiszen a törvények meglétéén, a nemzetközi híryananyagokba bekerülő eseményeken túl ők érzik és tudják, hogy mindennapi életük során szembesülnek-e diszkriminációval, teljes jogú román és európai polgároknak érzik-e magukat,

továbbá biztosított-e kulturális és nemzeti identitásuk megélése és átörökítése, ezáltal a közösség hosszú távú fennmaradása és gyarapodása?

Amennyiben a romániai magyar sajtó tudósításait vizsgáljuk meg – bár a nemzetközi lapok figyelmét nagyon ritkán kelti fel egy-egy ügy, az újságírók pedig sokszor hajlamosak a felületes és egyoldalú tájékozódásra –, akkor kiderül, hogy a közösség mindennapi életében heti rendszerességgel merülnek fel diszkriminációval, a jogállamiság érvényesülésével, a meglévő jogszabályok szelektív alkalmazásával, valamint a kisebbségi identitás létezésének kétségbe vonásával kapcsolatos esetek. Ilyen például a törvényben foglalt nyelvhasználati jogosítványok alkalmazásának lehetetlenné tétele, az oktatási törvény azon rendelkezésének figyelmen kívül hagyása, hogy a multikulturális egyetemeken – így a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen (MOGYE) is – a magyar oktatás külön karokba szerveződjön, büntetések kiszabása a közösség szimbólumainak – zászló, himnusz – használatáért vagy épp a kommunizmus által elkobzott ingatlanok visszaszolgáltatásának folyamatos késleltetése, a folyamat leállítása.

A közösség érdekeinek képviselőit ellátó politikai és társadalmi szervezetek, a kisebbségi identitáshoz szervesen kapcsolódó egyházak is számos jogsértésre és diszkriminációra hívják fel a figyelmet, ám kétségtelen, hogy a romániai magyar szervezetek között nincsenek olyanok, amelyek megkérdőjeleznék a problémák békés, demokratikus rendezésének módját, így erőszakos cselekedetekre sem került sor az 1990 márciusi események óta. Ettől eltérően erre a térség sok országában sajnos találhatunk példákat.

Összességében tehát megállapítható, hogy a romániai magyar kisebbségi közösség számos megoldatlan problémával szembesül, amelyre az állam intézményeinek válasza – ha születik ilyen válasz – sok esetben nem kielégítő. A közösséget képviselő szervezetek folyamatosan felhívják a figyelmet ezekre a kérdésekre, sőt, általában megoldásokat is javasolnak azok rendezésére vonatkozóan. Ilyen megoldási javaslat, amelyet a romániai magyar érdekképviselő egységesen támogat a teljesség igénye nélkül: a területi és kulturális autonómia, a törvénynek megfelelően működő multikulturális felsőoktatás, a magyar tannyelvű felsőoktatási intézmények román állami támogatása, nyelvhasználati jogok alkalmazása az élet minden területén, a közösségi szimbólumok szabad használata, a kommunizmus alatt elkobzott tulajdonok teljes körű visszaszolgáltatása, valamint a közigazgatási egységek átszervezése során az etnikai arányok megőrzése. Minden esetben az lehet a problémák, a „magyar kérdés” további létezésének fokmérője, hogy a közösség maga, illetve választott vezetői hogyan értékelik azt.